

Szabédi Lászlónak, Nagy Géza nyugdíjas professzornak és másoknak. Egyrészt a véleményüket akarta kikérni, másrészt szeretne volna meggyőzni őket is, hogy csatlakozzanak a revizionista doktrínához. Úgy tervezte, hogy a véleményezés nyomán megtenné a szükséges kiegészítéseket, így adva meg a dokumentum végső formáját. Alulírott mindenben egyetértettem Dobai tervével.

A továbbiakban megbeszéltük, hogy a revizionista memorandumot elküldjük néhány fontosabb magyarországi nacionalistának, de itt még nem nevezünk meg senkit. Ugyanakkor köztudott volt, hogy a politikai események következtében az ENSZ tárgyalásokat folytat Magyarország helyzetével kapcsolatban. Feltételeztük, hogy Erdély problémája is felmerül a megbeszéléseken, és hogy a megfelelő pillanatban ki tudjuk juttatni a memorandumot az ENSZ közgyűlés elé. Reméltük, hogy ily módon sikerül célunkat elérni, átcsatolni az RNK egy részét Magyarországhoz és véghezvinni a kölcsönös lakosságcserét. Még inkább reménykedtünk, mikor láttuk, hogy az ENSZ-en belül az imperialista államok képviselői mind nyíltabban és nyíltabban támadták a Szovjetuniót, és nyilvánították ki rokonszenvüket a magyarországi ellenforradalmi elemek 1956 október-novemberi akcióival szemben.

Gyanúsított
Varga László

Kihallgató tiszt
Francisc Uțiu főhadnagy

ACNSAS, fond Penal, dos. 104, vol. 1, 221–223. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

78.

Az RMP Magyar Autonóm Tartományi pártbizottság tájékoztatója Márton Áron látogatásáról

Marosvásárhely, 1957. május 20.

Kézdivásárhely járásban, ahol jelenleg Márton Áron püspök tartózkodik, különböző kulturális és sportrendezvényeket tartottunk. A községekbe három kézdivásárhelyi kultúrcsoportot küldtünk ki, és hét falusi kultúrcsoport is ellátogatott a környező falvakba különböző kulturális jellegű műsorok bemutatása végett. A sepsiszentgyörgyi fúvószenekart Kézdivásárhely járás három községébe küldtük el előadást tartani. A fúvószenekar érkezését nagy tömeg fogadta. A marosvásárhelyi bábszínház két előadást tartott Kézdivásárhelyen, amelyeken több mint 900 személy vett részt. A két mozikaraván a hét folyamán 26 bemutatót tartott, amelyeken körülbelül 9.000 ember vett részt. Különböző sportrendezvényeket is szerveztünk, mint pl. motorkerékpár-verseny, labdarúgó-mérkőzés stb., amelyeken körülbelül 9.000 ember vett részt.

A járási pártbizottságok lépéseket foganatosítottak annak érdekében, hogy a pártkabinetek keresztül az alapszervezetek különböző konferenciákat tartsanak a párttagok ideológiai képzettsége színvonalának emelése végett. Ily módon konferenciák tartására betervezett 62 alapszervezet közül 34-ben került sor

hasonló rendezvényre, amelyeken 506 párttag vett részt. A konferenciákat kérdések és viták követték, amelyeken sok kérdést tisztáztak a miszticizmusról és a párttagoknak ebben a kérdéskörben kialakult véleményéről.

Márton Áron püspök az elmúlt héten is Kézdivásárhely járásban tartózkodott, ahol május 18-ig 11 községben és faluban béráltatott. Megállapítottuk, hogy a püspököt a meglátogatott településeken nagy tömegek fogadták, és hogy a szertartásokon nagyon sokan vettek részt. A 11 községben és faluban több mint 6.000 ember vett részt a szertartásokon és 3.041 személy béráltkozott. A püspök azon van ezeken a szertartásokon, hogy minél több emberre hatást gyakoroljon. Úgy szervezte meg, hogy minden látogatásnál a falu papjánál szállt meg, onnan vonultak látványosan a templomhoz és onnan aztán vissza. Azokon a településeken, ahol megfordult a szülők 98-100 százaléka elküldte béráltkozni a gyerekeket, de idős emberek is béráltkoztak.

Hatolyka faluban a katolikus hívek díszkaput építettek a püspök fogadtatására, szőnyegetek terítettek a földre és térden állva várták a püspököt. A gyerekek ezeken a napokon nem mentek iskolába, annak ellenére, hogy a tantestület beszélt a szülőkkel. A püspök által meglátogatott településeken még a párttagok többsége is elküldte béráltkozni a gyerekeit. Így Nyújtód községben 18 párttag küldte el béráltkozni a gyerekeit. Egyes helyeken még a párttagok is részt vettek a különböző pénzgyűjtésekben. Pl. Kézdiszászfalun⁷⁹ a harang megjavítása céljából 6.000 lejt gyűjtöttek, amelyhez több párttag is hozzájárult 50-50 lejjel, mint pl. Héjja Árpád, Bajkó Antal és mások. A szentkatolnai alapszervezeti titkár és a néptanács titkára elsőként fogadták a püspököt és küldték el béráltkozni a gyerekeiket. [...] ⁸⁰

A püspök a beszédeiben pl. Szentkatolna községben többek között a következőket mondta: „Nekem az a feladat, hogy a katolikus egyház tanításait terjesszem és arra buzdítsam a fiatalságot, hogy éljenek ezekkel a tanításokkal. Tudomásul kellett vennem, hogy léteznek hit nélküli emberek is. Léteznek emberek, akik azt állítják, hogy nincs Isten.” A továbbiakban gúnyosan folytatta: „léteznek okos emberek, akik azt állítják, hogy Isten nélkül is lehet történelmet csinálni, de ezeknek tudomásul kell venniük, hogy a történelmet az Isten csinálja. Isten képviseli a világon a legnagyobb erőt, nélküle nem történhet semmi. Manapság nagyon nehéz katolikusnak lenni. Legyetek katolikusok, tartsátok be a fogadalmaitokat és az eskütokeket akkor is, ha emiatt kellemetlenségek fognak érni.” Hilib faluban azt mondta, hogy a béke Istentől jön; ahogy most élünk, nem lehet sokáig bírni.

Hatolyka faluban, ahol néhány család kivételével mindenki belépett a termelőszövetkezetbe, a következőket mondta: „Maradjatok meg vallásosnak, ne engedjétek magatokat befolyásolni a rádió, az újságok és előadások⁸¹ hazug propagandája

79 Nyújtód községhez tartozó település a mai Kovászna megyében.

80 A kihagyott részben más, ehhez hasonló esetről számolnak be.

81 Márton Áron itt az 1949-ben alapított *Tudomány és Kultúra Terjesztő Társaság* által szervezett előadásokra utal. A székelyföldi falvak művelődési házaiban tartott összejöveteleken az előadó-aktivisták az emberiség eredetéről, a miszticizmus káros voltáról, a Vatikán negatív történelmi szerepéről beszéltek. Az ötvenes években ezt megütközéssel fogadta a vallást gyakorló, hagyományos értékrendű katolikus közösség. A helyi társadalmat megosztó hatalmi behatásról Gagyi József: *A krízis éve a Székelyföldön 1949*, Csíkszereda, Pro-Print, 2004.

által, mert ezek tévedésbe akarnak vinni titeket, el akarnak távolítani a vallástól, de minden próbálkozásuk hiábavaló. A katolikusoknak teljes embernek kell lenniük, aki pedig erre nem képes, jobban teszi, ha elhagyja az egyházat.” Azt is mondta itt, hogy „álljatok ellen az ördög kísértéseinek”. Ozsdolán Noé bárkájához hasonlította a katolikus egyházat, azt mondva, hogy most az egyházat sűrű felhők veszik körül, mint Noé bárkáját, de rövidesen kitisztul majd az ég, akár annak idején a bárka körül.

ANDJM, fond 1134, dos. 176/1957, 54–56. f. Géppel írt román nyelvű jelentés magyar fordítása.

79.

Ügynöki jelentés a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézettről⁸²

Kolozsvár, 1957. május 24.

Forrás: „B. Kati”

A találkozáson részt vett: Ion Onac hadnagy

A forrás jelenti: egy bibliaórán Argay püspök⁸³ azt közölte a hallgatókkal, hogy az elkövetkezendő években lehetővé válik majd, hogy tanulmányi célokkal vagy a tanulmányok folytatása végett a Magyar Népköztársaságba utazhassunk. Május 18-án Dani Péterrel beszélgettem, aki a nagyszebeni Német Teológiáról jött.⁸⁴ Azt mondta, hogy a német diákok nemigen barátkoztak a Református és az Evangélikus Teológia hallgatóival. Veress diákkal⁸⁵ arról beszéltem, hogy mit tud a sztálinvárosi [brassói] „Levente” mozgalomról. Azt kérdeztem, hogy mit tud közelebbről. Azt felelte, hogy semmit sem tud azon kívül, hogy hallott a létezéséről.

A jelentést az ügynök saját indíttatásból adta, és Argay püspököt tárgyalja, valamint a Veress teológussal folytatott beszélgetését.

Feladatok: Mivel az ügynököt nemrég szerveztük be, megbeszéltük a jövőbeli feladatköröket, kiképeztük, hogyan tegye fel a kérdéseket, és hogyan irányítsa a beszélgetéseket.

Intézkedések: a jelentést a „Levente” ügy kapcsán használjuk fel.

Ion Onac hadnagy

ACNSAS, fond Informativ, dosar 5336, vol. 1, 9. f. Géppel írt román nyelvű jelentés magyar fordítása.

82 Az 1948-as tanügyi reformmal Kolozsváron létrehozott, ma is működő intézmény hivatalos elnevezése *Egyetemi Fokú Egységes Protestáns Teológiai Intézet* volt.

83 D. Argay György (1892–1974), 1940-től haláláig a romániai *Magyar Evangélikus Egyház* püspöke (székhely: Kolozsvár). 1956-ban kiállt a letartóztatott teológushallgatók mellett.

84 Dani Péter (1936–), 1956-ban a Protestáns Teológia magyar evangélikus szekciójának diákja. Dávid Gyula adatbázisában szerepel, mint 1956 utáni elítélt. Valószínűleg Veress Károllyal együtt tartóztatták le.

85 Veress Károly (1935–), 1956-ban a Protestáns Teológia magyar evangélikus szekciójának diákja. 1959. január 21-én tartóztatták le Kolozsváron, 1959. május 16-án a kolozsvári Katonai Törvényszék 6 év börtönre ítélte. 1964-ban szabadult (ACNSAS, fond Informativ, dosar 5281, vol. 2, 4–5. f.).